

Το ποδήλατο, ένα ευέλικτο μέσο διδασκαλίας

Χρίστος Μπουλούμπασης,
εκπαιδευτικός

1. Θεωρητικό πλαίσιο αναφοράς

Η εργασία μας συνιστά ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα τρίμηνης διάρκειας, που υλοποιήσαμε στο πλαίσιο της Ευέλικτης Ζώνης,¹ με μαθητές της Γ' και της Δ' τάξης (*κύκλος μαθημάτων Γ' τάξης*) του 3/θ Δημοτικού Σχολείου Κλοκοτού Τρικάλων. Με το πρόγραμμα αυτό, που έχει ως κεντρικό θέμα το ποδήλατο, επιχειρήσαμε να προσεγγίσουμε διαθεματικά τη σχολική γνώση. Βασικός σκοπός του προγράμματος ήταν να ενισχύσουμε το ενδιαφέρον των μαθητών για μάθηση και να ικανοποιήσουμε τις ποικίλες και ιδιαίτερες μαθησιακές ανάγκες τους. Κίνητρο της πρωτοβουλίας μας στάθηκε η πεποίθησή μας ότι με το ποδήλατο, που είναι ένα βασικό μέσο άσκησης, ψυχαγωγίας και παιχνιδιού για τα παιδιά, θα μπορούσαμε να ενιαιοποιήσουμε τη σχολική γνώση με τα ενδιαφέροντα των παιδιών και τις πραγματικές καταστάσεις ζωής (καταστασιακή μάθηση), μέσα σε μια ευχάριστη κι ελκυστική μαθησιακή ατμόσφαιρα.² Παράλληλα, εκτιμήσαμε ότι η κατασκευαστική ποικιλία του ποδηλάτου, ως προς το σχέδιο και την τεχνολογία, και ο ρόλος του ως μέσου μεταφοράς και εργαλείου διάφορων εργασιών θα έδιναν πολλά ερεθίσματα για τη διδακτική αξιοποίησή του.

2. Μεθοδολογία υλοποίησης του προγράμματος

Η μέθοδος που χρησιμοποιήσαμε είναι το σχέδιο εργασίας (project). Πρόκειται για μια ενεργητική, ομαδοσυνεργατική και διεπιστημονική μέθοδο εργασίας, η οποία, σύμφωνα με έρευνες, έχει αποδειχτεί ότι ερεθίζει το ενδιαφέρον των μαθητών, προωθεί τη συνεργασία και καλλιεργεί στους μαθητές τις ει-

1 Καινοτόμο πιλοτικό πρόγραμμα, που αποτελεί τμήμα του εβδομαδιαίου προγράμματος δίωρης τουλάχιστον διάρκειας, και επιδιώκει με την ελεύθερη θεματική της και την ενεργητική μεθοδολογία της να αντισταθμίσει την ανελαστικότητα και τον πολυκερματισμό του παραδοσιακού σχολείου, αλλά και να διαποτίσει με τις αρχές και τις πρακτικές της την καθημερινή διδακτική πράξη (ΥΠ.Ε.Π.Θ.-Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, 2001), *Οδηγός για την εφαρμογή της Ευέλικτης Ζώνης*, Βιβλίο για το Δάσκαλο, Αθήνα, σ. 10).

2 Μασσαγγούρας, Η., (2002), *Η διαθεματικότητα στη σχολική γνώση, Εννοιοκεντρική Αναπλαισίωση και Σχέδια Εργασίας*, Γρηγόρη, Αθήνα, σ. 96-97.

δικές γνώσεις, στάσεις και δεξιότητες που απαιτεί η σημερινή ελληνική κοινωνία.³ Όσον αφορά το σχεδιασμό, την οργάνωση και την υλοποίηση του προγράμματος, ακολουθήσαμε τις παρακάτω αρχές:⁴

Αρχή της Παιδοκεντρικότητας: σύνδεση της σχολικής εργασίας με τις άμεσες εμπειρίες του παιδιού, δυνατότητες επιλογής από τα παιδιά, εμπλοκή των παιδιών στη διαδικασία του προγραμματισμού και της αυτοαξιολόγησης.

Αρχή της Αυτενεργού Μάθησης: ενεργός εμπλοκή των μαθητών στην αναζήτηση στη πληροφοριών, στην επεξεργασία τους και την παρουσίασή τους.

Αρχή της Συνδιερεύνησης: συλλογική διερεύνηση της γνώσης από τους μαθητές και το δάσκαλο.

Αρχή της Παροχής Πληροφοριών: συλλογή του πρωτογενούς βιβλιογραφικού υλικού και άλλων πηγών από τους μαθητές και το δάσκαλο.

Αρχή της Ολιστικής Προσέγγισης: γνωστική, συναισθηματική και κινητική εμπλοκή του παιδιού και συνεχής συσχέτιση της νέας γνώσης με τις ολότητες στις οποίες ανήκει.

Επιλογή του θέματος-Δημιουργία Τράπεζας Πληροφοριών (Γωνιά του Ποδηλάτου)

Με αφορμή την αφίσα για τη Σκυταλοδρομία Ανάγνωσης,⁵ στην οποία απεικονίζονται δυο παιδιά να διαβάζουν καθισμένα πάνω σ' ένα ποδήλατο, και σε συνδυασμό με την εποχή (αρχές Απριλίου), κατά την οποία τα παιδιά, μετά τη «χειμερία νάρκη», βιώνουν με ιδιαίτερη χαρά και ενδιαφέρον το ποδήλατο και τη χρήση του, μαθητές και δάσκαλος καταλήξαμε στην απόφαση ότι το ποδήλατο θα μπορούσε να αποτελέσει αντικείμενο έρευνας στο πλαίσιο της Ευέλικτης Ζώνης. Ως πρώτο βήμα αποφασίσαμε να χωριστούμε σε διμελείς ομάδες και να ξεχουθούμε στις δημόσιες και ιδιωτικές βιβλιοθήκες, στα δισκοπωλεία, στα βιντεοκαταστήματα, στα ηλεκτρονικά καταστήματα κ.α., αναζητώντας υλικό σχετικό με το ποδήλατο. Ο δάσκαλος ανέλαβε να ψάξει και στο Διαδίκτυο. Έτσι, μέσα σε λίγες ημέρες δημιουργήσαμε στην τάξη μια Τράπεζα Πληροφοριών-Γωνιά του ποδηλάτου με βιβλία παιδικής λογοτεχνίας, βιβλία τεχνολογίας και γνώσεων, οικολογίας, συντήρησης ποδηλάτων, λευκώματα φωτογραφιών και έργων ζωγραφικής με θέμα το ποδήλατο, καταλόγους ποδηλάτων (prospectus), τυπωμένες σελίδες από ηλεκτρονικές και ταχυδρομικές διευθύνσεις φίλων του ποδηλάτου, CD ήχου, CD-Rom, βιντεοταινίες κ.ά.

Δημιουργία-Σύνθεση των ομάδων

Οι περισσότερες δράσεις του προγράμματος υλοποιήθηκαν με εταιρικές (δι-

3 ΥΠ.Ε.Π.Θ.-Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, ό.π. σ. 19.

4 Ματσαγούρας, Η., ό.π., σ. 106-111.

5 Πρόγραμμα που επιδιώκει να δώσει την ευκαιρία και τα κίνητρα για συστηματική και δημιουργική ανάγνωση βιβλίων και να ενθαρρύνει το διάλογο γύρω από τα βιβλία μέσα στη σχολική αίθουσα (ΥΠ.Ε.Π.Θ.-ΥΠ.Π.Ο.-Εθνικό Κέντρο Βιβλίου (2002), *Σκυταλοδρομία Ανάγνωσης*, Ε.ΚΕ.ΒΙ., Αθήνα, σ. 6).

μελείς ή τετραμελείς) ομάδες ανομοιογενούς σύνθεσης. Οι εταιρικές ομάδες σχηματίστηκαν για μια μόνο φορά με την έναρξη του προγράμματος και με αφορμή το κεφάλαιο *Ένας ή πολλοί μαζί* (βλ. παρακάτω *Εμείς κι ο κόσμος*). Καλέσαμε τα παιδιά να πάρουν από τους τοίχους της αίθουσας, όπου είχαμε αναρτήσει μινιατούρες ποδηλάτων με ποδηλάτες διάφορα ζώα, από μια μινιατούρα της επιλογής τους. Τα παιδιά βρήκαν το ταίρι τους με βάση μια ομοιότητα ή αντίθεση που υπήρχε στις μινιατούρες τους. Έτσι έγιναν μια ομάδα η γάτα με το ποντίκι (*γατοποντικοποδηλάτες*), ο σκύλος με τη γάτα (*σκυλογατοποδηλάτες*), ο ελέφαντας με το γουρούνι (*ελεφαντογουρνοποδηλάτες*) κ.τ.λ. (βλ. παρακάτω *Γλωσσodέτες του Ανθολογίου*). Οι τετραμελείς ομάδες σχηματίζονταν με τη βοήθεια ειδικών καρτελών, που κατασκευάσαμε ειδικά γι' αυτό το σκοπό. Πρόκειται για καρτέλες στις οποίες απεικονίζονται σε σμίκρυνση έργα τέχνης που «αλιεύσαμε» από το Διαδίκτυο και έχουν σχέση με το ποδήλατο. Τα ίδια έργα τέχνης ήταν αναρτημένα στο κανονικό τους μέγεθος, σε τετράδες, σε μια γωνιά της τάξης ως έκθεση με θέμα: «Το ποδήλατο στην Τέχνη». Με βάση, λοιπόν, την καρτέλα που τυχαία έπαιρνε ο μαθητής επισκεπτόταν την έκθεση και εκεί συναντούσε τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας. Έτσι πετυχαίναμε την παιγνιώδη και τυχαία διαμόρφωση των ομάδων, αλλά και την αβίαστη παρατήρηση των έργων τέχνης.

Διαθεματική εξακτίωση του θέματος στο πλαίσιο του Αναλυτικού Προγράμματος και των μαθητικών ενδιαφερόντων⁶

Ζητήσαμε από τις ομάδες, αφού φυλλομετρήσουν τα βιβλία τους, να ανακαλύψουν, με τη δική μας βοήθεια, μέσα στα κεφάλαια που επεξεργάστηκαν από την αρχή του διδακτικού έτους μέχρι τότε οτιδήποτε είχε σχέση με το ποδήλατο και θα ήθελαν να το επεξεργαστούμε εμπειρωτικά ή να το εμπλουτίσουμε με βιωματικές δραστηριότητες στο πλαίσιο του προγράμματος.⁷ Στην πορεία εφαρμογής του προγράμματος και μέχρι το τέλος του διδακτικού έτους ερευνούσαμε προς αυτή την κατεύθυνση και τα υπόλοιπα κεφάλαια.

Η Γλώσσα μου: Στο *συνεργείο* (65Α'),⁸ Το *μεθυσμένο αμάξι* (69Α'), *Αγώνας δρόμου* (41Β'), *Μικρές αγγελίες* (20Δ), *Το ποδόσφαιρο* (46Δ').

Στόχοι: Να διασκευάζουν κείμενα. Να ασκηθούν στη χρήση των αριθμητικών. Να συντάσσουν κείμενα με άμεσο μήνυμα (*αγγελίες*) και να εξοικειωθούν με τη χρήση συντομογραφιών. Να παρακινήθούν να διαβάσουν ένα ολόκληρο λογοτεχνικό βιβλίο. Να επιλέγουν ανάμεσα στη συνολική ή στην επιλεκτική ανάγνωση. Να ανακοινώνουν σε ακροατήριο. Να αποδίδουν σε γραπτό λόγο (*περίληπτικά*) το σενάριο μιας ταινίας. Να πλουτίσουν το λεξιλόγιό τους.

6 Ματσαγγούρας, Η., ό.π., σ. 253-261 και 276.

7 Χρυσοφίδης, Κ., (1998), *Βιωματική-Επικοινωνιακή Διδασκαλία, Η Εισαγωγή της Μεθόδου Project στο Σχολείο*, Gutenberg, Αθήνα, σ. 89.

8 Στο εξής οι αριθμοί και τα γράμματα θα παραπέμπουν στη σελίδα και στον τόμο αντίστοιχα των σχολικών εγχειριδίων όπου βρίσκονται τα κείμενα-ενότητες.

Δραστηριότητες: Διασκευή με δικά τους βιώματα (πραγματικά ή φανταστικά) των κειμένων: Στο συνεργείο αυτοκινητού-ποδηλάτου, Το μεθυσμένο αμάξι-ποδήλατο, Αγώνας δρόμου με δρομείς-με ποδήλατα. Συμπλήρωση Ποδηλατόλεξου με αριθμητικά (σταυρόλεξο σε σχήμα ποδηλάτου). Σύνταξη αγγελιών για τη στήλη των εφημερίδων ΠΩΛΕΙΤΑΙ το ποδήλατό μου και ΖΗΤΕΙΤΑΙ το ποδήλατο των ονείρων μου. Προμήθεια του βιβλίου *Ο Μικρός Νικόλας* και παρακίνηση των παιδιών να διαβάσουν ολόκληρο το βιβλίο, με σκοπό να το επεξεργαστούμε στην τάξη, στο πλαίσιο της Σκυταλοδρομίας Ανάγνωσης (βλ. παρακάτω *Λογοτεχνία*). Ανάγνωση υλικού της *Γωνιάς του Ποδηλάτου* για τον εντοπισμό συγκεκριμένης πληροφορίας, στο πλαίσιο των ερευνητικών εργασιών. Ανακοίνωση στην τάξη των αποτελεσμάτων ομαδικών εργασιών. Παρακολούθηση της ταινίας *Το καναρινί ποδήλατο*. Εικονογραφημένο «τεστ» ονομασίας τμημάτων-εξαρθρημάτων του ποδηλάτου.

Λογοτεχνία-Σκυταλοδρομία Ανάγνωσης: *Ο Μικρός Νικόλας* του Ρενέ Γκοσινί, *Η ποδηλάτισσα* των Οδυσσέα Ελύτη-Δημήτρη Καλοκύρη, *Ταξίδι στον κόσμο* του Juka Maki, *Η αδερφή μου η Κλάρα και το ποδήλατο* του Ντίμιτερ Ίνκιοφ, *Τα δελφινάκια του Αμβρακικού* του Ντίνου Δημόπουλου, Γλωσσοδέτες (Ανθολόγιο 32, 47, 64, 48, 89, 117), *Με το ποδήλατο του Ανέμου*, της Κατερίνας Αναγνώστου.

Στόχοι: Να γνωρίσουν το ποδήλατο ως πηγή έμπνευσης στη Λογοτεχνία. Να εξοικειωθούν διαισθητικά με απλά κείμενα της νεοτερικής λογοτεχνίας. Να ασκηθούν με ευχάριστο τρόπο στη χρήση πολυσύνθετων λέξεων. Να γνωρίσουν από κοντά τη συγγραφέα ενός βιβλίου που διάβασαν.

Δραστηριότητες: Ελεύθερη ανάγνωση των βιβλίων. Συντονισμένη επεξεργασία στην τάξη των βιβλίων *Ο Μικρός Νικόλας* και *Με το ποδήλατο του ανέμου* (με ενεργοποίηση όλων των αισθητηριακών κέντρων του μαθητή-αναγνώστη μέσα σε ένα παιγνιώδες κλίμα συνεργασίας και συνέρευνας).⁹ Ανακάλυψη της εικονογράφησης του βιβλίου *Η ποδηλάτισσα* (δίνουμε στα παιδιά τις εικόνες του βιβλίου σε φωτογραφίες και φυλλάδια με στίχους, πάνω στα οποία θα κολλήσουν, χωρίς να έχουν δει το βιβλίο, τις αντίστοιχες φωτογραφίες). Εικονογράφηση από τα παιδιά του ποιήματος *Ταξίδι στον κόσμο* (βλ. *Αισθητική Αγωγή*). Ανάγνωση των γλωσσοδετών του Ανθολογίου (με αφορμή το χωρισμό των ομάδων σε ελεφαντογυρονονοποδηλάτες, γατοποντικοποδηλάτες κ.τ.λ.). Πρόσκληση στην τάξη της Κατερίνας Αναγνώστου, συγγραφέα του βιβλίου *Με το ποδήλατο του ανέμου*, παρουσίαση του βιβλίου από τα παιδιά στη συγγραφέα, συζήτηση των παιδιών μαζί της, δημιουργία μιας ιστορίας από τα παιδιά με το συντονισμό της συγγραφέα κ.ά.

Τα Μαθηματικά μου: *Στατιστική-Ραβδογράμματα* (114, 131 ΓΒ', 80, 132 ΔΑ', 25, 26, 114 ΔΒ'), *Σύμβολα ισότητας-ανισότητας* (36 ΓΑ'), *Είδη γραμμών, κύκλος* (15 ΔΑ'), *Ακτίνα, διάμετρος του κύκλου* (107 ΔΒ'), *Τετράγωνο, ορθογώνιο, τρι-*

⁹ Μπουλούμπασης, Χ., (2001), Η «διδασκαλία» του ολόκληρου λογοτεχνικού έργου στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, *Διαδρομές*, τεύχ. 3, Καστανιώτη, Αθήνα, σ. 212-234.

γωνο (118 ΓΒ'), Οι αριθμοί φανερώνουν σειρά ή θέση (31ΓΑ') (βλ. και Γλώσσα, Συμμετρία, 21 ΔΑ').

Στόχοι: Να παρουσιάζουν ερευνητικά δεδομένα και να ερμηνεύουν γραφικές παραστάσεις. Να χρησιμοποιούν σωστά τα σύμβολα ισότητας και ανισότητας. Να εντοπίζουν γεωμετρικά σχήματα, γραμμές και τα χαρακτηριστικά του κύκλου πάνω σε πραγματικά αντικείμενα. Να κατανοήσουν την έννοια της συμμετρίας και να ανακαλύψουν συμμετρικά σχήματα και άξονες συμμετρίας σε πραγματικά αντικείμενα.

Δραστηριότητες: Παρουσίαση των αποτελεσμάτων που προέκυψαν από την απογραφή των ποδηλάτων του χωριού, με ραβδογράμματα. Παιγνιώδεις δραστηριότητες με ακτίνες (σχηματισμός συμβόλων ισότητας-ανισότητας) και στεφάνια ποδηλάτων διάφορων μεγεθών. Παρατήρηση ενός ποδηλάτου και εντοπισμός πάνω σ' αυτό των γεωμετρικών σχημάτων (τρίγωνα, ορθογώνια κ.ά.) και διάφορων γραμμών (κλειστές, ανοιχτές, τεθλασμένες, καμπύλες γραμμές κ.ά.). Κατασκευή σημάτων τροχαίας (βλ. παρακάτω *Εμείς κι ο Κόσμος*). Ανακάλυψη των ακτίνων, των διαμέτρων και του κέντρου στους τροχούς του ποδηλάτου. Συμμετρίες και άξονες συμμετρίας στις ρόδες των ποδηλάτων.

Ιστορία: *Η ζωή των ανθρώπων γίνεται πιο εύκολη (Η επινόηση του τροχού) (20), Οι δυσκολίες των τροχοφόρων (23).*

Στόχοι: Να ανακαλύψουν τη σπουδαιότητα της επινόησης του τροχού στις μεταφορές και μετακινήσεις. Να εντοπίσουν τους λόγους για τους οποίους τα πρώτα δίκυκλα τροχοφόρα κατασκευάστηκαν και χρησιμοποιήθηκαν πολύ αργότερα απ' ό,τι τα πολύκυκλα οχήματα.

Δραστηριότητες: Ανάγνωση των επιπλέον κειμένων από το βιβλίο του δασκάλου: *Το τραγούδι της δημοσίας και Πριν από τον τροχό*. Συζήτηση και καταγραφή στον πίνακα (καταιγισμός ιδεών) των λόγων για τους οποίους τα δίκυκλα οχήματα επινοήθηκαν πολύ αργότερα απ' ό,τι τα πολύκυκλα οχήματα

Εμείς κι ο Κόσμος: *Ένας ή πολλοί μαζί;* (Τετράδιο Εργασιών, 3), *Το σχεδιάγραμμα ενός χωριού* (52), *Τα τέσσερα σημεία του ορίζοντα* (Τ. Ε., 16), *Πώς θα κυκλοφορούμε ακίνδυνα* (92), *Ο άνθρωπος και οι απλές μηχανές* (174), *Ηλεκτρικό ρεύμα* (182), *Γιατί έχουμε πολλά επαγγέλματα* (166), *Επαγγέλματα-Εργαλεία* (Τετρ. Εργ., 64).

Στόχοι: Να ανακαλύψουν την αποτελεσματικότητα της συνεργασίας. Να εξοικειωθούν με την ανάγνωση και χρήση απλών σχεδιαγραμμάτων. Να γνωρίσουν το σχεδιάγραμμα του χωριού τους. Να αναγνωρίσουν τις κυριότερες καταστάσεις κυκλοφορίας που αντιμετωπίζουν στο άμεσο περιβάλλον τους κυκλοφορώντας ως ποδηλάτες και να συνειδητοποιήσουν τους κινδύνους που διατρέχουν. Να συνειδητοποιήσουν ότι το ποδήλατο είναι μια απλή μηχανή, που χρησιμοποιεί ο άνθρωπος για να αυξήσει τη δύναμή του και την ταχύτητά του. Να διαπιστώσουν την παραγωγή ηλεκτρικής-φωτεινής ενέργειας με πραγματικά αντικείμενα εργαλεία (πηγή-δυναμό, αγωγοί-καλώδια, φανάρι).

Δραστηριότητες: Συζήτηση με αφορμή την ενότητα *Ένας ή πολλοί* και σχηματισμός ομάδων. Ανάγνωση σχεδιαγράμματος του χωριού-απογραφή ποδηλάτων με βάση το σχεδιάγραμμα (βλ. παραπάνω). Ερευνητική εργασία με θέμα: Η σωστή κυκλοφορία με ποδήλατο. Ποδηλατάδα στο χωριό-Βιωματική Κυκλοφοριακή Αγωγή στο πάρκο του χωριού. Αγώνες δρόμου ίδιων αποστάσεων με τα πόδια και με ποδήλατα-χρονομέτρηση. Μεταφορά ισοβαρών αντικειμένων με τα χέρια και με ποδήλατα. Ερευνητική εργασία με θέμα: «Το ποδήλατο ως εργαλείο για δουλειά-Παραδοσιακά επαγγέλματα». Παραγωγή ηλεκτρικού ρεύματος στην τάξη με ποδήλατο. Αποσυναρμολόγηση δυναμό.

Αισθητική Αγωγή: Ζωγραφική, κολάζ, κατασκευές (Εικαστική Αγωγή 65, 155), Έντεχνα τραγούδια, Παραδοσιακά τραγούδια (Μουσική Αγωγή 74, 109), Θεατρικό παιχνίδι, Μουσικά-ηχητικά-οπτικοακουστικά ερεθίσματα, Παντομίμα-Δραματοποίηση-ζωγραφική-μουσική (Θεατρική Αγωγή 13, 20, 56, 67, 105, 115, 119).

Στόχοι: Να συνδέσουν τις βασικές εκφραστικές έννοιες (γραμμή, συμμετρία, σύνθεση κ.τ.λ.) με την παρουσία τους στη γύρω πραγματικότητα. Να γνωρίσουν περισσότερα υλικά, μέσα και τεχνικές που χρησιμοποιούνται στις εικαστικές τέχνες και να ασκηθούν στη χρήση τους. Να προσεγγίσουν αισθητικά τα έργα των άλλων από την ευρύτερη, ελληνική και παγκόσμια, καλλιτεχνική δημιουργία. Να κατασκευάσουν-συναρμολογήσουν αντικείμενα, ακολουθώντας συγκεκριμένες οδηγίες. Να ακούσουν και να τραγουδήσουν τραγούδια με ποιητικό στίχο. Να συνθέσουν και να δώσουν «σκηνικό» χαρακτήρα στα θέματα που ανακάλυψαν. Να συνδυάζουν διαφορετικές μορφές έκφρασης.

Δραστηριότητες: Ζωγραφική με τέμπρες, μαρκαδόρους, ξυλομπογιές ενός ελεύθερου θέματος· η μόνη προϋπόθεση να εμπλέκεται σ' αυτό ένα ποδήλατο. Κολάζ με κομμάτια από εικόνες ποδηλάτων (*ένα με ρόδες και ένα με σκελετούς*). Γνωριμία με το έργο του Αλέκου Φασιανού (ζωγράφου του ποδηλάτου), ξεχωριστή φωτογράφιση, με αντιγραφές, των ποδηλάτων και των ποδηλατών του Φασιανού με σκοπό μια νέα σύνθεση κολάζ με τα ποδήλατα και μια με τους ποδηλάτες. Κατασκευή-συναρμολόγηση διάφορων ξύλινων ποδηλάτων (συναρμολογούμενες μινιατούρες). «Αλίευση» από το Διαδίκτυο έργων τέχνης και συνθέσεων σχετικών με το ποδήλατο και εκτύπωσή τους (βλ. σύνθεση ομάδων). Συλλογή-έκθεση ασπρόμαυρων φωτογραφιών και λαϊκών ζωγραφιών με θέμα το ποδήλατο (από το Σπαθάρειο Μουσείο). Ανακάλυψη των εικόνων του Δ. Καλοκύρη, που είναι εμπνευσμένες από στίχους του ποιήματος *Η ποδηλάτισσα* του Ελύτη, ακρόαση του μελοποιημένου ποιήματος και απόδοση της μελωδίας από τα παιδιά. Εικονογράφηση από τα παιδιά του ποιήματος *Ταξίδι στον κόσμο*, ακρόαση του μελοποιημένου ποιήματος και απόδοση της μελωδίας. Γνωριμία με επώνυμες γελοιογραφίες (Καλαμάρα, Σανπέ κ.ά.) με θέμα το ποδήλατο και σκίτσάρισμα των δικών τους γελοιογραφιών. Ακρόαση, μελωδική απόδοση του τραγουδιού *Ορθοπεταλιές* του Χρήστου Νικολόπουλου και μουσικοκινητικά παι-

χνίδια. Δραματοποίηση του βιβλίου της Κατερίνας Αναγνώστου *Με το ποδήλατο του ανέμου*. Θεατρικό παιχνίδι με αφορμή παροιμιώδεις φράσεις σχετικές με το ποδήλατο (*θα σου κάνω τη ζωή ποδήλατο, ρόδα είναι και γυρίζει κ.ά.*), ήχους από κόρνες ή κουδούνια ποδηλάτου κ.τ.λ. Παιχνίδι ρόλων στο πλαίσιο της Κυκλοφοριακής Αγωγής, όπου κάποια παιδιά παίζουν τον τροχονόμο, τον ποδηλάτη κ.τ.λ. Μουσικοεικαστικό δρώμενο παντομίμας, όπου τα παιδιά με τα σώματά τους δημιουργούν μια εικαστική εικόνα σχετική με το ποδήλατο, π.χ. το έργο του Φασιανού *Σύγχρονη ζωή*, ή εικόνα από την εικονογράφηση του βιβλίου *Τα δελφινάκια του Αμβρακικού* του Ντίνου Δημόπουλου κ.ά.

3. Παρουσίαση των ευρημάτων

Με βάση τις απαντήσεις των παιδιών σε ερωτηματολόγια που τους δίναμε μετά το τέλος κάθε θεματικής ενότητας, τις απαντήσεις που έδωσαν οι γονείς μετά την ολοκλήρωση του σχεδίου εργασίας αλλά και τις δικές μας παρατηρήσεις σε όλη τη διάρκεια εφαρμογής του προγράμματος, διαπιστώσαμε ότι το πρόγραμμα προκάλεσε τον ενθουσιασμό, το έντονο ενδιαφέρον και την ενεργητική συμμετοχή των παιδιών. Καθοριστικό ρόλο σ' αυτό έπαιξε η επιλογή του θέματος, που, όπως εξαρχής είχαμε εκτιμήσει, έδωσε πολλά ερεθίσματα για διδακτική αξιοποίηση, ο ομαδοσυνεργατικός και παιγνιώδης τρόπος εργασίας, η διερευνητική φύση και η ποικιλία των δραστηριοτήτων, η ενθάρρυνση της ατομικής και συλλογικής έκφρασης, καθώς και οι δημοκρατικές διαδικασίες σχεδιασμού, οργάνωσης και υλοποίησης του προγράμματος. Κάποιες επικοινωνιακές ανισότητες που εμφανίστηκαν στην αρχή, όπου οι «καλοί» μαθητές επέμεναν σ' έναν ατομικό και εκκεντρικό τρόπο εργασίας, στη συνέχεια εγκαταλείφθηκαν. Είναι χαρακτηριστικό ότι ένας μαθητής χαμηλής επίδοσης και συνεσταλμένος στην τάξη, ο οποίος όμως ήταν λάτρης του ποδηλάτου κι επιδέξιος ποδηλάτης, έγινε θαρραλέος και αποδοτικός στη διάρκεια του προγράμματος, καθώς κέρδιζε προοδευτικά την αναγνώριση από τους συμμαθητές του.

Όσον αφορά τους επιμέρους στόχους, που είχαμε θέσει στο πλαίσιο της διαθεματικής εξακρίνωσης, τους επιτύχαμε χάρη στην εύκολη πρόσβαση στις πηγές πληροφόρησης (Τράπεζα Πληροφοριών) και, κυρίως, χάρη στην απόλυτη αντιστοίχιση στόχων και συγκεκριμένων δραστηριοτήτων για κάθε στόχο. Ακόμη, επειδή αρκετές από τις δραστηριότητες τις υλοποιήσαμε έξω από το χώρο του σχολείου, διαμορφώθηκε ένα παιδαγωγικά και διδακτικά αποδοτικό κλίμα. Το αποδοτικό αυτό κλίμα ενισχυόταν από την εμπλοκή του σώματος στην εκπαιδευτική διαδικασία και το βιωματικό χαρακτήρα των περισσότερων εργασιών. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την αβίαστη ενιαιοποίηση της σχολικής γνώσης με τις πραγματικές καταστάσεις ζωής και να αντιλαμβάνονται οι μαθητές «χειροπιαστά» τα λάθη και τις παραλείψεις τους τόσο σε γνωστικό επίπεδο όσο και σε επίπεδο στάσεων και δεξιοτήτων. Η διαθεματική σύνδεση των γνωστικών αντικειμένων αρχικά γινόταν περισσότερο με την καθοδήγηση του δασκάλου. Αργό-

τερα, όμως, μετά την εξοικείωση των παιδιών με το συμμετοχικό τρόπο δουλειάς, η διασύνδεση προέκυπτε αυθόρμητα από τα παιδιά. Προς το τέλος, μάλιστα, του προγράμματος είχαν αναπτύξει σε τέτοιο βαθμό την ικανότητα ανάληψης πρωτοβουλιών, ώστε ανέλαβαν να συντάξουν έναν κατάλογο με οδηγίες για τη σωστή κυκλοφορία με ποδήλατο κι έναν με τους λόγους για τους οποίους πρέπει να κυκλοφορούμε με ποδήλατο, και τους μοίρασαν στους κατοίκους του χωριού.

Ιδιαίτερη ήταν η χαρά και η ικανοποίησή τους όταν, στην τελική εκδήλωση του προγράμματος, παρουσίαζαν τα επιτεύγματά τους στους γονείς, παρουσία της συγγραφέα και του δημάρχου, στον οποίο παρέδωσαν κι ένα φάκελο με σχέδια των επικίνδυνων διασταυρώσεων του χωριού, επισημαίνοντας, ταυτόχρονα, την ελλιπή σηματοδότηση. Τα πιο ευδιάκριτα, όμως, αποτελέσματα ήταν ο σεβασμός στους κανόνες κυκλοφορίας από τα ίδια τα παιδιά, τα παραδοσιακά παιχνίδια με ρόδες ποδηλάτου, που αυθόρμητα κυριάρχησαν στα διαλείμματα, το «σπάσιμο» της κλειστής συντροφιάς και της απομόνωσης κάποιων παιδιών, καθώς και η ζεστή, ζωντανή και αυθόρμητη σχέση που αναπτύχθηκε ανάμεσα στους μαθητές και στο δάσκαλο κατά τη διάρκεια της υλοποίησης του προγράμματος.

4. Συζήτηση των αποτελεσμάτων

Πριν την έναρξη υλοποίησης του προγράμματος, ο ομαδοσυνεργατικός τρόπος εργασίας ήταν σχεδόν άγνωστος στα συγκεκριμένα παιδιά. Η μετωπική διδασκαλία ήταν η συνήθης πρακτική την οποία γνώριζαν. Γι' αυτό και στις πρώτες φάσεις του σχεδίου εργασίας είχαμε να επιλύσουμε και προβλήματα επικοινωνίας και συνεργασίας μεταξύ των μαθητών. Επειδή όμως οι περισσότεροι μαθητές του ελληνικού δημοτικού σχολείου δεν έχουν εξοικειωθεί με ομαδοσυνεργατικές μεθόδους εργασίας, που προτείνει το πιλοτικό πρόγραμμα της Ευέλικτης Ζώνης, θα προτείναμε, στη φάση γενίκευσης του προγράμματος, να προηγηθεί η υλοποίηση μικρών «μεταβατικών» σχεδίων εργασίας με θέμα τη συνεργασία, την ομαδικότητα, την αλληλεγγύη κ.ά. Ακόμη, επειδή για τα σχολεία της επαρχίας και ιδιαίτερα των μικρών χωριών οι διαθέσιμες πηγές πληροφόρησης σε επίπεδο βιβλιοθηκών, βιβλιοπωλείων, ηλεκτρονικών καταστημάτων κ.ά. είναι ελάχιστες και απομακρυσμένες, θεωρούμε απαραίτητη τη δημιουργία Τράπεζας Πληροφοριών από την πρώτη φάση υλοποίησης ενός σχεδίου εργασίας. Έτσι, θα διασφαλιστεί η εύκολη πρόσβαση στις πηγές πληροφόρησης, γεγονός που, σε συνδυασμό με την κατάλληλη επιλογή του θέματος, την ακριβή αντιστοίχιση στόχων και δραστηριοτήτων, και το συμμετοχικό, βιωματικό και παιγνιώδη χαρακτήρα υλοποίησης των εργασιών, θα ενισχύσει το ενδιαφέρον των παιδιών και θα τα ενθαρρύνει στην πορεία ανακάλυψης της γνώσης.

Βιβλιογραφία

- ΥΠ.Ε.Π.Θ.-Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, (2001), *Οδηγός για την εφαρμογή της Ευέλικτης Ζώνης, Βιβλίο για το Δάσκαλο*, Αθήνα.
- Ματσαγγούρας, Η., (2002), *Η διαθεματικότητα στη σχολική γνώση. Εννοιοκεντρική αναπλαισίωση και σχέδια εργασίας*, Γρηγόρη, Αθήνα.
- ΥΠ.Ε.Π.Θ.-ΥΠ.ΠΟ.-Εθνικό Κέντρο Βιβλίου, (2002), *Σκνταλοδρομία Ανάγνωσης*, Ε.ΚΕ.ΒΙ., Αθήνα.
- Χρυσ αφίδης, Κ., (1998), *Βιοματική-Επικοινωνιακή Διδασκαλία. Η Εισαγωγή της Μεθόδου Project στο Σχολείο*, Gutenberg, Αθήνα.
- Μπουλούμπας, Χ., (2001), Η «διδασκαλία» του ολόκληρου λογοτεχνικού έργου στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, *Διαδρομές*, τεύχ. 3, Καστανιώτης, Αθήνα, σ. 212-234